

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Petiti Philosophi & Doctoris Medici, Miscellaneorum Observationum Libri quatuor

Petit, Pierre

Trajecti ad Rhenum, 1682

Cap. XVIII. Quaedam ex Theogoniae Hesiodi initio accuratius pensitantur.
Loca Aristotelis ad eam rem pertinentia. Quid per Chaos intelligi debeat
secundum Simplicium?

urn:nbn:de:hbz:466:1-13245

cet distributionis, qua statim ad vitalia penetrat, & in iis caloris nativi fontem extinguit. Nam si in via moretur; in alimentum cedere. Hoc pacto nihil sturnos lædere, sed ab iis concoqui, quod meatus corporis habeant strictiores. Ita quidem Galenus hanc difficultatem expedit: quem sequitur ὁ ἐν ἀγίῃς, Basilus Magnus, homil. 5. in Hexaemeron: Τὸ ἰδίον γὰρ κώνειον (inquit) οἱ ψάρες ἔδσκονται, διὰ τὴν κατασκευὴν τῆ σῶματ' τὴν ἐκ τῆ δηλητηρίας ἀποδιδοῦσκοντες. λεπτὸς γὰρ ἔχοντες τὰς ἀπὸ τῆ καρδίας πόρος φθάνουσιν ἐκπέψαι τὸ καταποθὲν πρὶν ἴν ἀπ' αὐτῆ ψύξιν ἢ καιρίε καθάψαθαι. Cicutam sturni depascuntur, exitialisque medicamenti noxam corporis constitutionis beneficio effugiunt. Nam meatus, qui a corde pertingunt, tenues habent, quo fit ut prius, quod hujus hauserunt, concoquant, quam ejus refrigeratio ad vitalia pervenire potuit. Sed de cicutæ natura & vi alias plura.

C A P U T XVIII.

Quadam ex Theogoniæ Hesiodi initio accuratius pensitantur. Loca Aristotelis ad eam rem pertinentia. Quid per Chaos intelligi debeat secundum Simplicium.

NOti sunt versus Hesiodi in Theogonia non longe ab initio quibus propositum suum declarat ab his verbis χαίρετε τέκνα Διὸς, usque ad hæc: Ἦτοί μιν πρώτιστα χάος. quibus incipit propositum exequi. Sunt autem ii numero XI. & continent invocationem Musarum, in qua declarat quid sibi agendum sit: quæ scilicet explicanda suscipiat. Completa igitur invocatione rem aggreditur his verbis,

D

Ἦτοί

Ἦτοι μὲν πρῶτις αὖ χάος γενετ' ἀυτὰρ ἐπειτα
Γαί' ἐυρύστερνον, πάντων ἔδον &c.

A quo exordio cetera sequuntur. Unde quidam existimant, superiores versus non esse Hesiodi, sed ab aliquo additos. Ita quidem *Franciscus Gujetus*, *Notis in Hesiodum*, quas curavit *Jo. Georgius Graevius* vir de literis bene meritus, & meriturus, in sua Hesiodi editione politissima. *Priores*, inquit, *centum quindecim versus sunt suppositi*. *Theogonia incipit a versu 116*. Ἦτοι μὲν πρῶτις αὖ χάος γενετ' &c. Non credo. cur non credam, paulo post patebit. Prius autem quomodo hi versus passim ab *Aristotele* citentur, considerare operæ pretium est. Nam pro particula, Ἦτοι, semper πάντων scribit: Ita in 4. *Φυσικῆς ἀκροάσεως*, & in primo τῶν μετὰ τὰ Φυσικά. Ac priore loco ita Hesiodum citat: δόξειε δὲ ἂν Ἡσίοδος ὀρθῶς λέγειν, ποιήσας πρῶτον τὸ χάος. λέγει γοῦν,

Πάντων μὲν πρῶτις αὖ χάος γενετ' &c.

ὡς δέον πρῶτον ὑπάρξαι χώραν τοῖς οὔσι. i. Porro Hesiodus videri potest recte dicere, cum Chaos primum posuit; ita enim canit:

*Omnium quidem primum Chaos existit,
Postea tellus lata.*

Tanquam locum rebus locandis principio subesse oporteat. Ad hunc modum & in primo *Metaphysicorum*, ubi de antiquorum placitis, postquam aliorum opinionem proposuit, veniens ad Hesiodum: Ἡσίοδος δὲ (inquit.)

Πάντων μὲν πρῶτις αὖ χάος γενετ' ἀυτὰρ &c.

Sed & in libello qui inscriptus est, de *Xenophane*, *Zenone*, & *Gorgia*: Ἀυτὰρ δὲ Ἡσίοδος (inquit) πρῶτον μὲν πάντων Φησὶ, χάος ἐγενετ', αὐτὰρ ἐπειτα τῆ' ἐυρύστερνον &c. Quæro igitur, temere id *Aristoteles* & lapsu memoriæ fecerit: an consilio: temere factum nemo dixerit, quod tribus locis secutus est: ergo consilio, aut quia sic in libris quibus usus est, scriptum habuit: aut qua alia causa. Sed neque Græcorum interpretum, neque aliorum quisquam hanc

hanc scripturæ varietatem agnovit. *Simplicius* ad eum locum 4. *Physic.* Hesiodi verba recitans in *commentario*, citra animadversionem, citat, ut scripta sunt in nostris libris: τῆς Ἡσιόδου, inquit; ἐν τῇ Θεογονίᾳ λέγοντι ἦτοι μὲν πρώ-
 τισα &c. Ita & *Joannes Grammaticus* & alii.

Qua ergo ratione impulsus dicemus *Aristotelem*, ut προ-
 ἦτοι, πάντων, scriberet, profecto aliam non video; nisi
 hanc: cum plures versus qui hæc verba proxime præce-
 dunt, hos scilicet undecim, quibus Poëta strictim res sibi
 exponendas proponit, per modum invocationis *Musa-*
rum, quæ in his versibus desinit

Ταυτὰ μοι ἔσπετε Μοῦσαι Ολύμπια δώματ' ἔχουσαι

Ἐξ ἀρχῆς, καὶ εἶπαθ' ὅ, τι πρῶτον γενετ' ἀντῶν.

ὅ, τι ἀντῶν hoc est, eorum quæ sunt proposita, dicitur
 quodnam primum extiterit; hos, inquam, versus tam mul-
 tos *Philosophos* nolens citare, hanc invenit rationem com-
 pendii, qua verborum contextu servato, dilectæ sibi bre-
 viloquentiæ inserviret, ut nimirum, iis omittis versibus,
 atque etiam pronomine ἀντῶν: his omnibus nomen πάντων
 substitueret, quo omnia illa comprehensa intelligerentur.
 Hoc si verum est, ut videtur; male *Gajetus*, eos versus præ-
 cedentes, ut suppositos, expungit, quos *Aristoteles* hæc
 ipsa interpolatione se agnoscere fateatur.

Ceterum hæc verborum *Hesiodi* interpolatio *Aristote-*
lica, mihi in memoriam redigit, aliam *Reuchlini*, in 2.
 libro de *Cabala Hebraorum*; sed minime ferendam. Nam
 illa quidem *Aristotelis*, nihil de sententia *Hesiodi* mutat: ista
 autem *Reuchlini* plurimum. Ad hunc versum,

Ταυτὰ μοι ἔσπετε Μοῦσαι Ολύμπια δώματ' ἔχουσαι.

Post participium ἔχουσαι, interpungit, tanquam com-
 pleta invocatione. Tum exordium tractationis sumit in
 versu sequenti, quem interpolat,

Ἐξ ἀρχῆς, καὶ εἶπαθ' ὅ, τι πρῶτον γενετ' ἀντῶν

ἦτοι μὲν πρώτιστοι γένετ' &c.

Inte-

Intolerabilis audacia; verbum ἔπαε, quod omnes editiones habent, nobis transformatur in εἶ, ποτε, pessimo exemplo: nam si omnes idem sibi in bonis auctoribus juris arrogent, actum fuerit prope diem de re literaria. Qua autem causa impulsus; ne quis nullo ex principio Chaos esse putaret in sententia Hesiodi: idcirco ita verba componit, tanquam hæc jungi debeant *ἔξ ἀρχῆς γένετο*. Quod præter audaciam mutandi, per se vanum esse liquet. Qui enim dicit *χάος γένετο*, satis hoc ipso indicat non esse Chaos primum principium, sed primum omnium quæ facta sunt, apparuisse, ut aliorum locus & fundamentum esset.

Quamquam diversa admodum hujus vocis *χάος* fertur interpretatio. Nam quidam pro loco acceperunt; & forte in his *Aristoteles*, ut verba ejus supra allata e quarto *Physicorum* sonant. & vulgatam admodum fuisse hanc expositionem *Simplicius* testatur in *commentario*: *Ἔοικε ἃ τοιαύτη τις ἴσπερ Ἡσιόδου ἐπῶν ὑπερπολάζειν ἑξηγήσεις, τὸ χάος εἰς χώραν μεταλαμβάνουσα*. Videtur autem viguisse in primis talis quadam carminum Hesiodi interpretatio, quæ scilicet Chaos pro loco accipit. Hujus & *Sextus Empiricus* meminit lib. 3. cap. 16. *Pyrrhon Hypothes.* εἶναι γὰρ φασὶ χάος τὸν τόπον, ἀπὸ τοῦ χωρητικὸν αὐτὸν εἶναι τῶν ἐν αὐτῷ γινομένων. i. Dicunt enim Chaos esse locum, eo quod comprehendat illa quæ in ipso sunt. Altera interpretatio *μυσικώτερα* est; quam & *Simplicius* ibidem attingit: & philosophiæ altioris sensum e verbis Hesiodi eruit. Nempe & primi principii vim supremam, sed occultam adumbrare, dum Chaos genitum dicit: nihil enim absque causa fieri: tum ipsam radicem processus rerum a primo, nempe τὸ ἀπειρον, sive ἀπειροειδῆ συστοιχίαν, quod ergo interpretor, potentiam in multitudinem, varia & perpetua infiniti & termini compositione diductam insinuare: *Οἱ μὲντοι Ἡσιόδῳ τὴν πρώτην τῶν πάντων αἰτίαν σιγῆτιμῶν, ἠνίκα το μόνον αὐτὴν, διὰ τὸ εἶπεῖν, γενέσθαι τὸ χάος. παντὶ γὰρ γενομένῳ ὑπὸ αἰτίας τινὸς ἀνάγκη τὴν γένεσιν χεῖν, ὡς ὁ Πλάτων φησί. Τὴν δὲ πλεθροειδῆ πρόδοον τῶν θεῶν ἐκφῆσαι ἐξ-λόμει-*

λέμενⓄ, διὰ τῆ ἀπειροειδῆς συστοιχίας προήγαγε τὴν θεογονίαν, τὸ χάος πρῶτον ἐπέων, καὶ μετ' αὐτὸ γῆν.

Quæ doctissimi viri animadversio in *Hesiodi* verbis pulcherrima est, & in primis notanda contra *Plutarchum* & alios, qui Chaos, materiamque primam in veterum Theologorum sententia a Deo conditam aut factam omnino fuisse inficiantur. Notanda insuper ejus principii, quod Chaos dicitur, expositio, ex eodem *Simplicio*: ne quis putet nihil aliud hoc vocabulo intelligi præter *μύγμα Anaxagoræ*, aut *Democriti πανσπερμίαν* aut nostris *Peripateticis* decantatam rerum naturalium materiam primam. Cum ibi Chaos longe omnium materia concretorum, & quæ naturalia entia proprie dicuntur, ambitum ordinemque transcendat. Quippe illud ipsum principium, quod *Platoni* τὸ ἀπειρον dicitur in *Philebo*, & aliis locis passim. Tria namque is omnium sub primo, rerum posuit principia simplicissima, & maxime transcendentia: infinitum, terminum, unum. Quorum τὸ ἀπειρον infinitum tanquam materia est, nempe potentia. Terminus autem sive ut vocat, *πέρας*, id, quod terminat potentiam ex se infinitam. Ex quibus quod proprie ens dicitur & unum, constituitur: nempe ex infinito & termino, potentia & actu concretum. Hæc autem principia *Plato*, ut dixi, aperitissime atque diligentissime in *Philebo* explicat, ac per universum rerum ambitum fusa esse probat.

Hæc igitur tam abstrusæ eruditionis, si *Hesiodus* viderat, suamque ex talibus principiis *Theogoniam* deduxit, excellentem metaphysicum, atque etiam theologum fuisse oportet: si nihil aliud voluit, præter id quod verba sonant, stultissimum: quod idem de *Homero* dicendum est in plerisque eorum quæ de Diis fabulatur. Sed cum cogito antiquitus, & diu penes poëtas fuisse theologiæ arcana, & quam sancta Græcis omnibus habita sint *Orphei* carmina, quantaque ex iis & *Plato* & *Platonici* theologiæ mysteria

sub fabularum cortice latentia eruant, non induco in animum, horum fuisse expertem *Hesiodum* aut *Homerum* & quotquot habiti sunt in Græcia sapientes. Quid autem æther in *Orphei* carmine, quid Chaos significet, ex his etiam, quæ eodem loco habet *Simplicius* cognosci potest; neque talia ad literam posse accipi: *Δηλοῖ δὲ οὐ χώραν, ἀλλὰ τὴν ἀπειροειδῆ καὶ πεπληθυσμένην τῶν θεῶν αἰτίαν· ἣν Ὀρφεὺς χάσμα πελώριον ἐκάλεσε. μετὰ γὰρ τὴν μίαν τῶν πάντων ἀρχὴν ἣν Ὀρφεὺς καὶ χρόνον ἀνυμνεῖ, ὡς μέτρον οὖσαν τῆ μυστικῆς τῶν θεῶν γενέσεως αἰθέρα, καὶ τὸ πελώριον χάσμα προσελθεῖν Φησὶ, τὸν μὲν τῆ περατοειδῆς προόδου τῶν θεῶν αἰτίον, τὸ δὲ τῆ ἀπειροειδῆς καὶ λέγει περὶ αὐτῆ,*

Οὐδέ τι πεῖρας ἔην, οὐδὲ πύθμην, οὐδὲ τις ἔδρα.

Καίτοι πῶς ἂν τις περὶ τόσων ταῦτα λέγοι, ἔ καὶ τὰλλα περαιοῦντο καὶ ἐδράζοντο. hoc est: Significat autem (voce hac Chaos) non regionem quidem & spatium, quale est locus: sed causam & principium Deorum multitudinis, quam causam *Orpheus* hiatus ingentem & prodigiosum vocat. Etenim post unam omnium causam, quam idem *Orpheus* simul cum tempore celebrat, mensura videlicet fabulosa Deorum procreationis, statim ætherem & prodigiosum hiatus processisse in ortum dicit, illum quidem (ætherem) finiti, & formalis Deorum processus causam: hunc autem ejusdem processus, qua est infinitus causam, de quo hoc canit,

Neque terminus erat aliquis, neque fundamentum, neque sedes.

Quod quis de loco dictum putet, cujus maxime propriam terminare alia, & locare. Sed de his, ut quisque volet, ad literam omnia apud poëtas interpretari cui visum erit. Nam Galenus in comment. ad librum Hippoc. de Natura Humana, partic. 26. versus Hesiodi quibus paulo post, terram non modo omnium firmamentum & sedem; sed etiam principium, ac cælum, maria atque ipsos Deos produxisse, ad literam accipit, & quosdam tempore Hesiodi philosophos exlli-

existisse putat, qui talem de terra opinionem defenderent, quam & ipse *Hesiodus* ab iis acceptam, probatamque carmini inferuerit; hocque modo poëtae eximii beneficio conservatam ad nos pervenisse, cum ejus qui hanc opinionem primus attulit, nomen pridem cum scriptis interciderit: Καὶ γὰρ καὶ νῦν οἶδα ἱναὺς ἄλλα γράφοντας, ὧν τὰ συγγράμματα, τοῖς μὲν δὴ συναπέθανον, τοῖς δὲ συντεθνήξεται, καθάπερ καὶ ἔλεγοντο ἅπαντων εἶναι μητέρα καὶ τιθίνην, καὶ ἀρχὴν καὶ σοιχεῖον τῆν γῆν. αὐτὴν γὰρ καὶ τὸν ἔρανὸν γεννῆσαι, καθάπερ Ἡσίοδος φησὶ, καὶ τὰ ζῶα τὰ κατ' αὐτήν. i. Etenim nunc etiam quosdam novi, qui alia scripserunt, quorum opera partim cum ipsis perierunt, partim peribunt: sicut ejus qui terram omnium esse matrem, nutricem, principium & elementum affirmant. Ipsam namque etiam calum generasse, & animalia, que in ea habentur, uti *Hesiodus* tuetur.

Hanc quoque vetustissimam esse opinionem, maximeque vulgatam, primum corporum esse terram, & aliorum omnium causam, quam *Hesiodus* secutus sit, *Aristoteles* testatur in j. *Metaphys.* cap. 7. Καίτοι διὰ τί ποτ' ἐν καὶ τῆν γῆν λέγουσιν (σοιχεῖον πρῶτον καὶ μόνον) ὡσπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων; πάντα γὰρ εἶναι φασὶ τῆν γῆν. φησὶ δὲ καὶ Ἡσίοδος τῆν γῆν πρώτην γενέσθαι τῶν σωμάτων. οὕτως ἀρχαίαν καὶ δημοτικὴν συμβέβηκεν εἶναι τῆν ὑπόληψιν. i. At cur non dicunt & terram (elementum esse) ut multi hominum? omnia etenim terram esse dicunt. *Hesiodum* quoque primam corporum terram esse dicit, adeo antiquam & popularem esse hanc opinionem accidit. Ita eo loco *Aristoteles* more suo veterum dicta ad literam expendit, ut in iis populares sensus confundat. Quippe id dogma maxime a ratione esse abhorrens & perabsurdum, ideoque ab iis qui secuti sunt, physiologis, & unum omnium elementum professis, unanimi consensu damnatum fuisse refert. Quippe id maxime elementi nomen meretur, quod in compositione est primum: hujusmodi autem magis, ὁ μικρομέγεθρον καὶ λεπτότατον ἂν εἴη

ἐν τῶν σωμάτων, quod minutissimarum est partium & tenuissimum corporum. paulo post: Οὐδεὶς γοῦν τῶν ὑστέρων ἠξίωσε, καὶ ἐν λεγόντων, γῆν εἶναι στοιχεῖον, δηλονότι διὰ τὴν μεγαλομέρειαν. i. Quare nemo sequentium philosophorum, qui unum elementum ponebant, terram elementum arbitrati sunt; nempe propter ejus partium magnitudinem.

Quorum igitur hæc tam multa? Ut ex opinionis absurditate intelligatur, in veterum sapientum dictis non quod verba sonant, sed qui iis subest sensus, esse spectandum; quia nullo modo verisimile est, viros in iis quæ intelligimus, plane sapientes & admirandos, ut omnes fatentur, in aliis quæ sunt majoris momenti, cum vulgo vel etiam infra vulgus sensisse atque ita se comparasse, ut meris deliramentis sese posteritati deridendos præberent. Hoc magis pateret si Joannis Pici libros *Theologia poetica* haberemus, in quibus priscorum vatum vela removebat. Possem & ipse aliquid cum de prima terra, tum aliis veterum sapientum ænigmatis. Sed hæc non sunt præsentis instituti.

CAPUT XIX.

Memoria σφάλμα indicatum apud Maximum Tyrium: & de iis qui αὐτοδίδακτοι Græcis dicuntur.

Non arbitramur nos injuriam facere bonis auctoribus, cum eorum errores aut μνημονικά ἀμαρτήματα indicamus, non magis quam si eos homines fuisse dicamus. Nihil enim magis hominis quam labi interdum, præsertim memoria: qua nihil (inquit Plinius) æque fragile